

STILISTIČKI OGLEDI

Krešimir Bagić

Živi jezici, Naklada MD, Biblioteka Quorum, Zagreb, 1995.

Krešimir Bagić, s katedre za stilistiku na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, 1994. je godine objavio svoj magisterij, studiju stilističkih ogleda o poetskim piscima trojice pjesnika: Ivana Slamniga, Josipa Severa i Anke Žagar. Knjiga nosi signifikativan naziv - *Živi jezici* - što prvo- vrсно aludira na recentnost poetika navedenih pjesnika. Tipološki gledano, oslanjajući se na glasovitu Mrkonjićevu razdiobu hrvatskoga poratnog pjesništva (iskustvo prostora, egzistencije, jezika), Slamniga, Severa i Žagarovu autor studije smješta u skupinu pjesnika iskustva jezika. Odabir pjesnika slijedio je prije svega liniju nepripadanja istoj generacijskoj matrici. Kroz njihovu reprezentativnost

Bagić nastoji izložiti "slovo razlike" unutar početno istog koncepta.

Diskurs *Živih jezika* vođen je zahtjevom za miksacijskim ujednačavanjem četiriju "srodnih znanstvenih disciplina: teorije teksta (lingvističke i književne), stilistike, teorije književnosti i teorije recepcije" (Bagić). Time se distancira od teorijsko-znanstvene konzistentnosti unutar jednog unaprijed zadanog sistema. Odabirom polifonijskog pristupa književnom tekstu, dakle kombinacijom nekoliko teorijskih modela, Bagić nedvosmisleno eksplicira vlastito postmoderno uporište. Nije tek riječ o relativizmu znanja postmoderne, već o nastojanju da se stvori vlastiti interpretacijski instru-

mentarij sukladan vremenu. Parafrazirajući Ludwiga Wittgensteina prilikom pokušaja načelnog određivanja karaktera pjesme, ono što ona jest odnosno nije, Bagić ustvrđuje kako su granice individualnoga svijeta ujedno granice njegova teksta i jezika. To znači da dolazi do podudarnosti između autorske pozicije i njegova teksta putem jezičnog koda. Upravo govoreći o pjesmi kao složenom, dakle i dijelom raščlanjivu znaku, Bagić dolazi do mjesta gdje se pitanje interpretacije nadaje prioriternim. Odbacujući formalnojezičnu analizu i prepričavanje kao neprijeporno nedostatne interpretacijske modele, a oslanjajući se na N.N. Hollanda, on upućuje na tri dominantna pristupa tekstu: tekst-aktivni, interakcijski i transakcijski. "Prvome je jedino uporište tekst (...). Drugi se zauzima za potpunu slobodu i teksta i čitatelja(...). Treći, pak, razumijeva tekst kao poticaj čitateljevu suočavanju s vlastitim iskustvom" (Bagić). Prvome bi uporište bio strukturalizam, drugome teorija recepcije i semiotika, trećemu psihoanaliza. Usprkos počesto različitim interpretacijskim strategijama Bagić uvida da ni jedna nije u potpunosti znanstvena, a kamoli konačna i cjelovita. Razvidno je da Bagićevim diskursom prevladava stilistička komponenta. *Sui generis* Bagić se priklanja, premda nigdje eksplicitno, Pranjićevoj (odnosno Guiraudaovoj) definiciji stila: "Pod terminom stil razumijevamo aspekt i kvalitet iskaza koji rezultiraju iz izbora među izražajnim sredstvima, aspekt i kvalitet koji su determinirani govornikovim ili piščevim intencijama" (Pranjić).

Bagić osporava poznatu Riffaterreovu misao po kojoj "jezik izražava, a stil naglašava". Temeljenost poetika navedenih pjesnika jednim velikim dijelom na izrazu upućuje na njegovu stilogenost. Izraz postaje i sam referencijalnim materijalom i kao takav podložan različitom stupnjevanju/hijerarhiziranju unutar teksta. Kontekstualizacijom se izraz naglašava i time zadobiva semantička obilježja, odnosno postaje stilski obilježen.

Govoreći o Ivanu Slamnigu, Bagić upozorava prvovrsno na dvije temeljne odlike njegova pjesništva: humornost te odnos naspram baroknih poetika. Taj odnos niukoliko nije jednostran. S jedne strane upisujući se u tuđu poetiku on je "restilizira", a s druge njegova označiteljska praksa biva "stilizirana" samosvojinim intertekstualizmom, odnosno citatnošću napose iluminativna tipa. Slamnigov se ludizam temelji na stilskim postupcima, osobito na tzv. igri riječima: pod sintagmom se podrazumijeva korištenje raznih retoričkih figura najčešće u teško razlučivu miksacijskom obliku ili inzistiranjem na fonijskim odlikama riječi; i na parodiranju predmetno-tematskog sadržaja. Slamnigova je poetska praksa, po Bagiću, neomaniristička.

Bitno drukčije rezultate unutar poezije iskustva jezika postiže Josip Sever. Bagić ga uzima za anticipatora semantičkog konkretizma. Najvažnija bi obilježja Severove poetske prakse bila "iskorištavanje tvarnosti jezika, konkretističko imenovanje, zatvaranje subjekta pjesme u prostor teksta, iniciranje čitanja kao pojedinačnog stvaralačkog čina..." (Bagić). Severova je pozicija unutar "eksperimen-

talnog" odjeljka hrvatske poezije specifična. On je transmisijski posrednik između povijesne avangarde, napose ruske, i semantičkog konkretizma koji se uvelike nadahnjuje na toj književnoj tradiciji. Stoga Bagić njegovu praksu proglašava dekonstrukcijskom neoavangardom, premda je sam termin "neoavangarda" ponešto upitan.

Osobit je slučaj, pak, s poetesom Ankom Žagar. Ona također destruirala jezično-semantičke konvencije, prije svega "radikalnom redukcijom sintakse" (Bagić). Bagić A. Žagar određuje postmodernim autorom budući da u njenim tekstovima raspoznaje neke osnovne tope postmoderne: vidljivost, skrivenost, raznovrsnost, trenutačnost. Njenu poeziju nedvosmisleno karakterizira i povratak lirskome subjektu. Lirski se subjekt iskazuje u "oniričko - infantilnom" svjetlu. Po

Bagićevu sudu "događaj" tekstova navedene poetese najznačajniji je u proteklom osamdesetim godinama.

Na kraju, da rezimiramo, Bagićeva nam knjiga *Živi jezici* podastire osnovne tokove unutar poezije iskustva jezika. Autor nam kao vrstan stilist upućen u teoriju književnosti i lingvistiku signalizira jednu bitnu činjenicu, a to je da "granice interpretacije nisu granice svijeta pjesme" (Bagić). Time ostaje otvorena mogućnost čitanja poetskog teksta iz različitih teorijskih perspektiva. A s druge strane naznačuje nemogućnost potpunoma znanstvene interpretacije "transcendencije" teksta koja mu je apriori imanentna, makar i s pozicija filozofije umjetnosti ili estetike.

Sanjin Sorel